

STUURGROEP TOEKOMSTIG BELEID PROT. GEM. ENSCHEDE (PGE)

1^e notitie met conclusies en vragen voor het beleidsproces 2007 – 2010

1. motto voor toekomstig beleid

Concentratie op visie en (de)centralisatie van taken en middelen

2. introductie

Op basis van beschikbare informatie heeft de stuurgroep voorlopige conclusies getrokken en daar vragen of stellingen aan toegevoegd. In gesprek met alle kerkenraden, het GPO en de colleges wil de stuurgroep tot definitieve conclusies en aanbevelingen komen. Deze notitie is een middel om dat gesprek te voeren, maar geeft tevens aan welke aspecten voor een toekomstig beleid van belang zijn. De hoofdvragen voor het gesprek zijn:

1. vanuit welke visie op gemeente-zijn kijken wij naar de toekomst?

2. hoe verbinden wij die visie met organisatie en de inzet van de middelen?

In een volgend stadium is het noodzakelijk om ook overig (werk)groepen/commissies en (wijk)gemeente(n) in dit gesprek te betrekken. De stuurgroep acht het van groot belang om draagvlak te creëren, waarbij het wel duidelijk moet zijn dat veranderingen onontkoombaar zijn!

3. de stuurgroep aan het werk

Uit de opdracht van de Alg. Kerkenraad (AK) de volgende citaten:

- we willen een beleidsraam ontwikkelen en samen de noodzakelijke keuzes maken
- we willen beleid ontwikkelen m.b.t. de beschikbare middelen (financiën, gebouwen, personeel, inzet vrijwilligers)
- het beleid is gericht op een efficiënte en levendige interne organisatie en op het aanwezig zijn in de moderne stadswereld
- het beleid moet houdbaar zijn
- het beleid heeft als uitgangspunt: alles is inzetbaar en niets is heilig, met als uitzondering de positie van de Bethelkerk.

De vraag die hieruit voortvloeit is:

zijn de velden in Enschede na 10 jaar discussiëren wit om te oogsten, of zijn de (deel)belangen nog steeds bepalend?

4. kansen en uitdagingen

"Hoe vat een gemeente de vragen op die aan haar gesteld worden? Ziet ze de vragen als bedreigingen of als kansen om te leren? De gemeente die zich afsluit voor vragen, verliest haar gezicht. Zij lijdt aan gezichtsverlies omdat ze geen gehoor geeft. Ze laat zich niet 'bevragen'. Niet door de mensen en niet door God. Maar voor een gemeente die openstaat voor vragen, is elke vraag een goede vraag. De vraag is dus of vragen vrij staat. Of de vragen worden toegelaten en of alle leden (en niet-leden) de gelegenheid krijgen vragen te stellen. Dat is nodig. Iedere vraag kan alles in beweging brengen".

(citaat van prof. Henk de Roest in 'een kerk met smoel')

De uitdagende vraag die hierbij gesteld kan worden is:

wat willen we nu eigenlijk (visie, idealen) en wat kunnen we feitelijk (de werkelijkheid) en tot welke beleidskeuzes leidt dit alles?

5. een beleidsraam

Een evenwichtig beleid voor een kerkelijke gemeente is gebaseerd op de volgende drieslag:

- de gemeente als sociale beweging: het gaat niet om de kerk, het instituut, maar om de wereld (zie bijv. lied 305)
- de gemeente als gemeenschap: de leden vormen een groep en zijn samen het lichaam van Christus (zie bijv. 1 Cor. 12)
- de gemeente als organisatie: werken aan taken m.b.v. middelen en dat vraagt om bestuur, taakverdeling, coördinatie en beleid.

Iedere gemeente is een mengsel van deze drieslag: ze hebben elkaar nodig en kunnen elkaar aanvullen en corrigeren. Als het goed is werkt de organisatie ondersteunend voor de gemeenschap en de gemeente als sociale beweging.

De stelling die hieruit voortvloeit is:

het accent in de gesprekken tot nu toe over de toekomstige beleidsontwikkeling heeft te veel gelegen op het aspect organisatie.

6. visie op gemeente-zijn (wat willen we?)

De PGE kenmerkt zich door een pluraal kerkmodel, met zowel pastorale, oecumenische, diaconale en confessionele aspecten. Uitgangspunt voor een mogelijke gezamenlijke visie is gevonden in de beleidsnotitie van de AK van januari 2004:

De PGE maakt deel uit van de Protestantse Kerk in Nederland. Haar grondslag, taken en werkwijze worden omschreven in de kerkorde. Zij staat in de joods-christelijke traditie, die zich voor haar ontvouwt in Jezus van Nazareth. Zij zoekt de omgang met God, is uit op gemeenschap met elkaar en richt zich op dienst aan elkaar en aan de wereld. Zij biedt aan jong en oud, aan gelovigen en zoekers ruimte om God en elkaar te ontmoeten. Ze is gericht op en laat zich raken door de wereld; ze is betrokken bij haar omgeving; ze is uitnodigend en gastvrij voor wie behoefte heeft aan geborgenheid en voedsel voor onderweg.

In het spoor van Jezus wil zij – gebruik makend van de gaven en talenten van haar leden – omzien naar elkaar en naar wie op haar weg komen.

Als het goed is heeft een visie consequenties voor de keuze van doelgroepen, taken, organisatie en inzet middelen. Mogelijk kunnen ook prioriteiten gesteld worden, want het is noodzakelijk om zo'n omschrijving steeds weer te actualiseren. De vragen die hieruit voortvloeien zijn:

- in hoeverre wordt deze visie werkelijk onderschreven?
- zijn er ook prioriteiten te stellen?

7. de doelgroepen (voor wie doen we het?)

In de visie op het gemeente-zijn staat o.a. deze zin te lezen: zij biedt aan jong en oud, aan gelovigen en zoekers ruimte om God en elkaar te ontmoeten. Hieruit wordt duidelijk dat de PGE zich richt op meerdere doelgroepen. Opvallend in dit verband is wel het grote aantal 'geboortelieden', ook wel passieve of administratieve leden genoemd: 3.000 op een totaal van zo'n 10.000 leden (Data: 1000 / 2600). Globaal kunnen 3 groepen onderscheiden worden:

- de trouwe kerkgangers met grote (financiële) betrokkenheid. Hoeveel? Ca 1000?
- de meer incidentele deelnemers aan kerkdiensten en/of (gespreks)groepen, oftewel een graduele betrokkenheid
- de gelegenhedsdeelnemers (passanten, shoppers), die de kerk veelal zien als een service-instituut: 'u vraagt, wij draaien'.

De eerste groep staat tot nu toe nogal centraal in het kerkelijk beleid en dat leidt tot de volgende vraag:

onderschrijft u de visie dat meerdere doelgroepen in het vizier komen in het kerkelijk beleid en wat heeft dat voor gevolgen?

8. verkenning van de sociale context (wat kunnen we?)

Kerk en samenleving zijn onlosmakelijk met elkaar verbonden en een kritische verkenning van deze werkelijkheid is noodzakelijk om te voorkomen dat toekomstig beleid alleen maar gestoeld is op mooie woorden. De volgende punten zijn van belang:

- religie en de zoektocht naar spiritualiteit zijn in, maar het instituut kerk is uit en we zullen de gevolgen van de secularisatie echt onder ogen moeten zien, maar leggen we ons daarbij neer?
- de discussie over toekomstig beleid is veelal intern gericht: de blikrichting is van binnen naar buiten en niet van buiten naar binnen.

De volgende vraag dient zich aan:

hoe gaan we om met de inventarisatie van initiatieven op het grensvlak van kerk en samenleving en welke gevolgen heeft dit voor het beleid? (zie notitie van Evert Jan Veldman, aug. 2006)

9. verkenning van de middelen (wat kunnen we?)

De feitelijke gegevens leiden onvermijdelijk tot de conclusie dat de PGE in een te grote jas leeft:

- de daling van het ledental gaat door de vergrijzing en verlating gestaag door (gem. 2 - 2.5% per jaar).
- de organisatie van 8 wijken vraagt veel menskracht en energie
- de financiën zijn op (lange) termijn ontoereikend
- het aantal formatieplaatsen moet dalen van 5.9 nu naar 4.5 (reeds vastgesteld beleid)
- te veel kerkgebouwen (gemiddeld zo'n 700 kerkgangers op een totaal van 1600 zitplaatsen)
- het is een te grote luxe en verspilling van menskracht om in 8 (kerk)gebouwen elke zondag dienst te houden met gemiddeld zo'n 100 bezoekers

Er kan lang gediscussieerd worden over cijfers en tendensen, maar de ontwikkeling van de middelen leidt tot de volgende stelling:

de PGE leeft op te grote voet en zal op korte termijn een ander maatpak moeten aantrekken.

10. leidinggeven aan beleid

Een evenwichtige mix van antwoorden op de vragen wat willen en kunnen wij, leidt tot beleidskeuzes. De ervaring van de afgelopen jaren leert dat de huidige manier van leidinggeven aan dat proces niet de gewenste resultaten oplevert. De reden daarvan kan veroorzaakt worden door de volgende punten:

- onhelderheid over een gezamenlijke visie op de toekomst
- een versnipperde organisatie met meerdere bestuurslagen.

Er zijn 8 wijkkerkenraden, 1 algemene kerkenraad, daarnaast tevens nog colleges van diakenen en kerkrentmeesters en een x-aantal werkgroepen/commissies. Het is hoogtijd om tot 1 bestuur voor de PGE te komen die de eindverantwoordelijkheid voor het beleid heeft. Dit alles met het doel om tot een samenhangend beleid te komen. Tegelijkertijd dienen taken en daarbij behorende verantwoordelijkheden gedelegeerd te worden naar wijken, colleges en (taak)groepen. Dat betekent dus de transformatie van wijkkerkenraden naar wijkraden of secties, behalve de wijkkerkenraad van de Bethelkerk. Het gaat om centralisatie van bestuur en om decentralisatie van taken. Dit leidt tot de volgende vraag:

kunt u instemmen met het principe van centralisatie en decentralisatie?

11. de taken van de gemeente

Vanuit de stukken komt het volgende beeld naar boven:

- de basistaken van een wijkgemeente zijn: pastoraat, gemeentediaconaat, gemeenschapsvorming, oecumene, kerk-samenleving tenminste óók centraal en eredienst (bij aanwezigheid van een kerkgebouw)
- de basistaken van de PGE totaal zijn: diaconaat, centrumpastoraat, jeugdwerk, oecumene, vorming en toerusting, pastoraat na ramp (huis van verhalen), publiciteit en communicatie, ZWO en eredienst (indien van toepassing)

Het is beleidsmatig aan te bevelen deze basistaken per 2 of 3 jaar te vertalen in projecten, met daarbij behorende financiën en medewerkers. Zo kunnen er telkens opnieuw keuzes gemaakt worden, want projectmatig wil zeggen: gebonden aan tijd en omvang. De projecten anno 2007 zijn:

0.4 voor het citypastoraat

0.4 voor het diaconaat

0.5 voor het jeugdwerk.

Dit leidt tot de volgende vraag:

wat is uw mening over de taakverdeling tussen wijk en algemeen en wat vindt u van het principe om te gaan werken in projecten?

12. de inrichting van de organisatie

Eeuwenlang is de kerkelijke organisatie ingericht volgens het principe: een gebied (een wijk), een gebouw, een pastor en een bestuur. Deze inrichting zit ons in de genen: de wijkgemeente, het kerkgebouw, de wijkpredikant en de wijkkerkenraad liggen ons na aan het hart. Discussies over mogelijke veranderingen zijn dan ook niet eenvoudig en roepen nogal eens emoties op. Toch zullen er keuzes moeten worden gemaakt, want er zijn te veel wijken, te veel gebouwen en ook het aantal predikantsplaatsen zal verminderen. Emoties leiden niet tot keuzes en vandaar dat het van belang is om de volgende criteria goed in het oog te houden:

- natuurlijke grenzen (wegenstructuur, woningbouw, sociale identiteit)
- de omvang van een wijk (ledental, predikantsplaats)
- de functionaliteit en gebruikscomfort van de kerkgebouwen
- de ligging en bereikbaarheid van gebouwen
- de staat van onderhoud van gebouwen
- behoud van (cultuur)historisch erfgoed

12.1. wijkindeling

Er zal een keuze gemaakt moeten worden uit reeds eerder ingediende voorstellen:

- vier geografische wijken, die min of meer parallel lopen met de stadsdelen van de burgerlijke gemeente: noord, west, oost en zuid
- drie of vier identiteitswijken, die duidelijk van kleur verschillen, waarbij gemeenteleden zelf kiezen waarbij ze betrokken willen zijn
- twee geografische of identiteitswijken: bijv. noord/oost en zuid/west.

Varianten zijn denkbaar, maar deze 3 mogelijkheden zijn het meest reëel. Dit leidt dan tot de vraag:

welke wijkindeling heeft uw voorkeur, mede gezien de geformuleerde visie op het gemeente-zijn?

12.2 keuze kerkgebouwen

Deze keuze zal mede bepaald worden door de gewenste wijkindeling, maar de volgende opties zijn denkbaar:

- 1 centraal gebouw voor de erediensten en wijkaccommodaties om de andere taken te kunnen uitvoeren
- vanuit het huidige gebouwenbestand zal de discussie zich toespitsen op de kerkgebouwen in oost en west:
 - de kerk in Lonneker is een aantrekkelijke en min of meer monumentale dorpskerk in noord;
 - in zuid zijn er alleen accommodaties in oecumenisch verband;
 - in oost staan 2 min of meer klassieke gebouwen uit de hervormde en gereformeerde traditie, in west staan 2 meer moderne gebouwen. Zo zou de volgende keuze gemaakt kunnen worden: Opstandingskerk of Thomaskerk en Detakerk of Vredeskerk.

Mogelijk is het ook denkbaar om te komen tot intensivering van het gebruik van de Grote Kerk, niet als wijkkerk, maar meer in het kader van het citypastoraat, oecumenische diensten, vormen van liturgie en leerhuis, activiteiten in het kader van kerk en cultuur, enz.

De vraag is dan ook:

waar ligt uw primaire keuze als het gaat om kerkgebouwen, mede gezien de geformuleerde visie op het gemeente-zijn?

12.3 het bestuur van de gemeente

De keuze zal in principe gaan over het wel of niet behouden van de wijkkerkenraden. Het zal duidelijk zijn dat de volgende keuze in het geding is:

- 1 (algemene) kerkenraad
- 1 wijkkerkenraad t.b.v. de Bethelkerk
- 2, 3 of 4 secties of wijken, aangestuurd door een sectie- of wijkraad
- 5 – 7 stedelijke taakgroepen, met uitvoerende projectgroepen.

Het is wenselijk om de (algemene) kerkenraad vanuit deze geledingen samen te stellen (max. 15 ambtsdragers). De vraag is:

bent u het wel of niet eens met deze keuze en waarom?

12.4 de professionele medewerkers

Het gaat hier om de inzet van kerkelijk werkers en predikanten. Veel zal afhangen van te maken keuzes en in te stellen projecten, maar het principe zou moeten zijn dat allen in dienst zijn van de (algemene) kerkenraad. Er zullen uiteraard nog wijkpredikanten zijn, maar niet meer formeel gebonden aan een wijkkerkenraad. Het GPO dient een werkteam te worden waarin vanuit een gezamenlijke planning de beroepskrachten de taken verdelen en daarover verantwoording afleggen aan de (algemene) kerkenraad. Het is wenselijk om te komen tot een vervolgotitie over het werken in teamverband. De stelling die hierbij hoort luidt:

de ontwikkeling van het GPO als overleggroep naar het GPO als projectgroep en uiteindelijk als werkteam is noodzaak.

13. invoering veranderingen

De PGE staat voor grote veranderingen en dat vraagt om professionele begeleiding en investeringen in vernieuwingen. Dit dient bekostigd te worden uit het vermogen van de kerk. Dat leidt tot de vraag:

kunt u instemmen met het voorstel om een gedeelte van het vermogen te besteden aan het invoeren en begeleiden van veranderingen?

14. tenslotte de rondvraag:

welke aanvullingen en/of suggesties wilt u nog formuleren voor de stuurgroep?

concept verdere planning:

maart/april 2007:	1 ^e gespreksronde met voorlopige conclusies en vragen
mei/juni 2007:	2 ^e gespreksronde met definitieve conclusies en aanbevelingen
aug/sept 2007:	3 ^e gespreksronde met definitieve voorstellen
oktober 2007:	besluitvorming
2008 – 2010:	1 ^e fase implementatie

Enschede, februari 2007

stuurgroep toekomstig beleid PGE, F. Steenwinkel (red.)